

I.

AZ EMBERI JOGOK

EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

1.

*Jog az élethez (az egyezmény 2. cikke);
L.B.C vs. Egyesült Királyság
(1998. június 9-i ítélet)*

A tények. 1957–58-ban az Egyesült Királyság a Karácsony-szigetek körzetében több légköri kísérleti atomrobbantást hajtott végre. A panaszos apját, aki ezidőben a brit hadseregben szolgált, felettesei arra utasították, hogy a robbantások során társaival együtt a robbantás helyszínétől bizonyos távolságra felsorakozzanak, fejüket a robbanástól elfordítsák, szemüket a robbanás alatt és utána még 20 másodpercig csukva tartásuk. A panasz szerint a brit hatóságok szándékosan, kísérleti céllal tették ki a katonákat a robbanás hatásainak.

A panaszos 1966-ban született, 1970-ben állapították meg nála a leukémiát. Kórházi felvételekor kórlapján a betegség valószínű okaként azt tüntették fel, hogy apja sugárbetegségben szenvedett. Hosszú kezelésen ment keresztül. 1992-ben tudta meg a Karácsony-szigeti nukleáris kísérletek áldozatainak egyesületétől, hogy a kísérleteknél jelenlévő számos katonai gyermekénél állapították meg a rákbetegség különféle formáit, így a leukémiát is. Jelenleg is orvosi kezelésben részesül, s tart attól, hogy születendő gyermekeire is átöröklődik betegsége.

A panasz szerint az Egyesült Királyság azzal, hogy a leukémia diagnosztizálását megelőzően nem látta el megfelelő tanácsokkal a szüleit azt illetően, hogy születendő gyermekük élete veszélynek van kitéve, és ha mégis gyermekük születik, őt fokozott orvosi megfigyelésben és gondozásban kell részesíteni, megsértette az egyezmény 2. cikkét, amely szerint a törvény védi mindenkinek az élethez való jogát.

Az ítélet. A bíróságnak mindenekelőtt azt kellett eldöntenie, hogy a 2. cikk alkalmazható-e a panaszra, tekintve, hogy az e rendelkezéssel tilalmazott élettől való megfosztásra ténylegesen nem került sor. Több korábbi ítéletéhez hasonlóan itt is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a 2. cikk nem csak arra kötelezi az államokat, hogy tartózkodjanak az élettől való szándékos és jogtalan megfosztástól, hanem arra is, hogy megfelelő lépéseket tegyenek a joghatóságuk alatt álló személyek életének megóvása érdekében.

Ezért először azt kellett a bíróságnak eldöntenie, hogy az ügy tényeire a 2. cikk alkalmazható-e, és ha a válasz igenlő, akkor kell megvizsgálni, hogy az állam minden tőle elvárható megtegye annak megakadályozásáért, hogy a panaszos élete veszélybe kerüljön.

A bíróság megállapította: korabeli mérések azt mutatják, hogy a Karácsony-szigeteken végrehajtott robbantások során azon a helyen, melynek közelébe a katonákat vezényelték, nem mértek veszélyes mérvű sugárzást, valamint hogy a panaszos apja a kísérletek időpontja és a gyermek megszületése közötti időszakban soha nem jelzett egészségügyi problémát a hatóságoknak. Ebből következően a brit hatóságok joggal feltételezheték, hogy a panaszos apja, aki mintegy 10 évvel gyermeke fogantatása előtt vett részt a nukleáris kísérletekben, nem kapott sugárbetegséget.

A bíróság döntésénél azt is figyelembe vette, hogy két, lényegében egymással ellentétes szakvélemény létezik. A szakvélemények egyik csoportja szerint, melyek az atomerőművek környezetében élő lakosság körében tapasztalható nagyszámú gyermekkori leukémia megbetegedéseket vizsgálták, erős statisztikai összefüggés mutatható ki azt illetően, hogy a beteg gyermekek édesapjai túlnyomórészt az atomerőmű alkalmazottai voltak, illetőleg hogy atomerőművekben alkalmazott férfiak gyermekei között az átlagosnál nagyobb számú leukémiás megbetegedés következett be. A szakvéleményeknek egy másik csoportja, mely a hirosimai és a nagaszaki bombázások áldozataitól született gyermekek körében végzett felmérésre alapult, semmiféle szignifikáns növekedést nem tapasztalt az e gyermekek esetében előforduló leukémia vagy non-Hodgin's szindróma megbetegedések számában. A bíróság úgy látta, a tudományos bizonyítékok nem támasztják alá meggyőző módon, hogy az apák radioaktivitásnak kitett volta meghatározó, vagy akár jelentős tényező a gyermekek leukémiás megbetegedésében. Ezért a bíróság szerint, figyelembe véve annak alacsony valószínűségi fokát, hogy a panaszos apja a kísérleti atomrobbantások során olyan veszélyes mérvű sugárzásának lett volna kitéve, amiből megszületendő gyermekét illetően fokozott kockázatra kellett volna következtetni, az állam terhére nem állapítható meg olyan kötelezettség, hogy akár a panaszos szüleit tájékoztatnia kellett vol-

na arról, hogy születendő gyermekük esetleg beteg lesz, akár megszületését követően a panaszos esetleges betegségének megelőzése érdekében bármilyen intézkedést kellett volna tennie. Az Egyesült Királyság tehát nem sértette meg az egyezmény 2. cikkét.

2.

*Telefonhallgatás büntetőügyben (az egyezmény 8. cikke);
Valenzuela vs. Spanyolország!
(1998. július 30-i ítélet)*

A tények. A panaszost bűnösnek mondták ki a spanyol bíróságok abban, hogy egy korábbi nőismerősét és annak vőlegényét, valamint családját telefonon és levélben számos esetben megfenyegette és sértegette, anélkül, hogy személyazonosságát felfedte volna. Az eljárás a sértetteknek ismeretlen tettes elleni feljelentésére indult. Mivel a fenyegető levelekben és telefonokban említett tények, illetőleg az ismeretlen által használt szófordulatok arra utaltak, hogy a telefonáló az egyik sértett, a vizsgálóbíró hozzájárult a munkahelyi telefonok lehallgatásához. A lehallgatás eredménye azt mutatta, hogy a továbbra is érkező telefonhívások valóban a munkahelyről erednek, azon belül is a személyzeti osztályról, melynek vezetőjét köztudottan bosszantotta, amiért korábbi munkatársnője elhagyta, és mással jegyezte el magát. A lehallgatások során nem találtak közvetlen bizonyítékokat arra, hogy a munkahelyi vezető az ismeretlen telefonáló, mivel az nem szólt bele a telefonba, így nem lehetett azonosítani. A bíróság a következő – közvetett – bizonyítékokra alapította ítéletét: a terhelt hosszabb időn keresztül nem is rejtette véka alá, hogy nagyon bosszantotta, amiért volt menyasszonya elhagyta. A hívások nagy része a munkahelyről, azon belül is a személyzeti osztályról származott. A névtelen levelek egy részéhez mellékelt fényképek a vállalat levéltárából származnak, melyhez egyedül a személyzeti osztály munkatársai férhettek hozzá.

A *panasz* szerint a telefonhallgatások sértették a panaszosnak a magánélet és a levelezés tiszteletben tartásához való, az egyezmény 8. cikkében biztosított jogát, mely szerint „Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák”.

A *bíróság ítélete* a következőkből indult ki. Azt már korábbi ítélkezési gyakorlatában kimunkálta, hogy az egyezmény 8. cikkében biztosított jog a levelezés tiszteletben tartására kiterjed a telefonbeszélgetések tiszteletben tartására is, amivel a lehallgatás kétségtelenül ellentétben áll. Az is vitathatatlan viszont, hogy a 8. cikk 2. bekezdése a büncselekmények fel-

derítése érdekében bizonyos feltételek esetén megengedhetőnek tartja a lehallgatást. A bíróság – a korábbi lehallgatási panaszügyekben hozott ítéleteiben megfogalmazott elveket is figyelembe véve – a következőképpen foglalta össze azokat a feltételeket, melyeknek fenn kell állniuk ahhoz, hogy a lehallgatást jogosnak tekinthessék. A lehallgatásnak a törvény erre vonatkozó előírásaival összhangban kell történnie. E törvénynek meg kell felelnie a jogállami követelményeknek, ami azt jelenti, hogy az érintett számára megismerhetőnek és megfelelőképpen világosnak kell lennie ahhoz, hogy megítélhesse, milyen következményekkel jár, ha a törvényt majd vele szemben alkalmazzák. Mivel a lehallgatást a dolog természete folytán titokban végzik, nagy a kockázata a hatalom önkényes gyakorlásának, ezért a lehallgatást szabályozó törvénnyel szemben az is követelmény, hogy abból mindenki számára világosan ki kell tűnnie azoknak a körülményeknek, melyek között, és azoknak a feltételeknek, amelyekkel a közhatalom szervei a lehallgatásokat végezhetik. A világos és részletes szabályokra azért is szükség van, mert a lehallgatási technikák folyamatosan fejlődnek. Végül a törvény előírásainak meg kell felelniük a következő minimális garanciáknak: pontosan meg kell határozni a személyek azon körét, akikkel szemben bírói úton elrendelhető a lehallgatás, meg kell határozni azokat a büncselekményeket is, melyekkel kapcsolatban a lehallgatás elrendelhető, és a lehallgatásokat időben korlátozni kell. A törvénynek rögzíteni kell a lehallgatott beszélgetésekről szóló jegyzőkönyv felvételének eljárási szabályait, meg kell határozni annak biztosítékait, hogy a felvételeket érintetlenül, a maguk egészében továbbítsák a bíróhoz és a védelemhez, módot adva az ellenőrzésre. Végül pontosan meg kell határozni azokat a körülményeket, melyek között a rögzített felvételeket törölni kell, vagy a szalagot meg kell semmisíteni, kiváltképp ha a gyanúsított elleni eljárást megszüntetik.

Az ügyben a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a spanyol jogszabályok nem rendelkeztek a szükséges egyértelműséggel arról, hogy a személyek milyen körét lehet lehallgatni, milyen büncselekmény miatt lehet a lehallgatást elrendelni, meddig tarthat a lehallgatás, milyen eljárási szabályok irányadók a lehallgatott beszélgetésekről szóló jegyzőkönyvek felvételére, valamint a rögzített beszélgetések felhasználásának és megsemmisítésének módjára. Ezért a panaszos telefonbeszélgetéseinek lehallgatása nem tekinthető jogszerűnek, mivel a jogszerűség első feltétele: a világos és mindenki számára érthető jogi szabályozás nem teljesült. Spanyolország tehát megsértette az egyezményt.

Fedett ügynök – agent provocateur – tisztességes eljárás büntetőügyben (az egyezmény 6. cikke); Teixeira de Castro vs. Portugália (1998. június 9-i ítélet)

A tények. A kábítószerkereskedelem felderítésére folytatott vizsgálódásai során a portugál rendőrség két civilruhás tisztviselője többször is próbálkozott információt szerezni V. S.-tól, akiről a rendőrség tudta, hogy többször adott el kisebb tételekben kábítószer, hogy a jövedelemből saját kábítószer-szükségletét fedezze. A rendőrök abban a reményben, hogy szállítóját azonosítani tudják, felajánlották, néhány kilónyi hasist vesznek tőle. V. S. ráállt, de ekkor nem tudott szállítót felhajtani. Később a rendőrök megint jelentkeztek nála, és jelezték, hogy most heroin érdekelné őket. Ekkor említette V. S. a panaszos nevét, akivel össze is hozta a rendőröket. A panaszos vállalta, hogy szerez heroint, s néhány nap múlva ismeretlenektől valóban szerzett is. A kialakult ár ellenében átadta a rendőröknek, akik ekkor felfedték magukat, és le tartóztatták a panaszost. A meginduló büntetőeljárás során a panaszos az egyezménynek a tisztességes eljárással kapcsolatos rendelkezéseire is hivatkozva azzal védekezett, hogy a rendőrök bírták rá a bűncselekményre, melyet rábeszélésük nélkül nem követett volna el. A bíróság bűnösnek mondta ki és hat év börtönrre ítélte. Indokolásában hangsúlyozta, hogy a fedett ügynök és az agent provocateur alkalmazását a törvény nem tiltja, ha a vádlott szabadságának feláldozását magasabb érdekek védelme igazolja. Arra is rámutatott, hogy a bűnösség megállapítása elsősorban a két civilruhás rendőrtisztviselő vallomásán alapul.

A panasz és a védekezés. A panasz szerint a büntetlen előéletű panaszos nem követett volna el bűncselekményt, ha az agent provocateur-ként eljáró civilruhás rendőrök – akik egyébként előljáróik tudta és felhatalmazása nélkül jártak el, és eljárásukat bíróság sem engedélyezte és ellenőrizte –, erre nem veszik rá. Ez a módszer nem egyeztethető össze a tisztességes eljárás követelményeivel.

A portugál kormány azzal védekezett, hogy a legtöbb állam törvényhozása különleges eszközök felhasználását engedélyezi a kábítószerkereskedelem elleni harcban. A demokratikus társadalmaknak, melyeknek alapjait kezdi ki a kábítószerrel való visszaélés, meg kell találniuk azokat az új technikákat, melyekkel megvédhetik magukat. Mind a portugál belső jog, mind az ENSZ 1988. évi kábítószer-egyezménye és az Európa Tanács pénzmosás elleni egyezménye alapján ezért elfogadható a fedett ügynökök felhasználása. A két rendőrtiszt egyébként nem agent provocateur volt, hanem fedett ügynök.

Agent provocateur az, akinél az ügynök tevékenységének eredményeként jön létre a bűncselekmény elkövetésének szándéka. A jelen esetben ez a szándék lappangó formában már megvolt a panaszosban, s az ügynökök tevékenységének eredményeként pusztán az alkalom teremtődött meg a meglévő szándék realizálódására. Sem a rendőrök, sem az ügy többi szereplője nem gyakoroltak nyomást a panaszosra, hogy bűncselekményt kövessen el.

A bíróság ítélete. Bevezetésként a bíróság kiemelte, hogy a bizonyítékok értékelése az eljárást lefolytató bíróságok hatásköre. A strasbourgi bíróság csak azt ellenőrizheti, hogy az eljárás egésze – ideértve a bizonyítékok beszerzésének módjait is –, megfelelt-e a tisztességes eljárás követelményeinek. Az egyezmény nem tiltja, hogy a büntetőeljárás vizsgálati szakaszában rejtett informátorokat is igénybe vegyenek, kiváltképpen ha a bűncselekmény jellege ezt szükségessé teszi. Ahogyan azonban a bíróság erre már többször is rámutatott (például a Kostowski vs. Hollandia ügyben, A.166.), az így beszerzett bizonyítékok felhasználása a bírósági eljárás során már más megítélés alá esik.

Fedett ügynökök működését csak a törvény által pontosan körülírt helyzetekben szabad igénybe venni, és alkalmazásukat megfelelő garanciákkal kell körülbástyázni. Ez az elv a kábítószerkereskedelem elleni küzdelemre is vonatkozik. A szervezett bűnözés elleni harc kétségtelenül megfelelő intézkedések alkalmazását igényli, a tisztességes eljáráshoz való jog egy demokratikus társadalomban azonban olyan kiemelkedő jelentőségű, amit nem lehet feláldozni a célszerűség oltárán. Az egyezmény 6. cikkében megfogalmazott követelmények a tisztességes eljárásról a legegyszerűbbtől a legbonyolultabbig minden eljárásra egyaránt alkalmazandók.

Ezeket az elveket a jelen ügyre alkalmazva a bíróság megállapította: még a portugál kormány sem állította, hogy a két rendőrtisztviselő eljárására egy bíró által elrendelt és ellenőrzött kábítószer elleni akció keretében került volna sor. Az sem állapítható meg, hogy a hatóságoknak jó okuk lett volna feltételezni, hogy a panaszos kábítószerkereskedő, ellenkezőleg: büntetlen előéletű volt, és még a büntetőeljárást megelőző vizsgálatot sem rendeltek el vele szemben. Nem is volt a rendőrség számára korábbról ismert személy, csak véletlenszerűen, V.S. közbejöttével bukkantak rá. A kábítószer nem a lakásában volt, hanem a harmadik személyektől szerezte. Semmi nem támasztja alá azt sem, hogy a bűnelkövetési szándék eleve megvolt nála. Mindebből az a következtetés adódik: a két rendőrtiszt nem arra szorítkozott, hogy vizsgálja a panaszos esetleges bűnös tevékenységét, hanem aktív ráhatással ők bírták rá a bűncselekmény el-

követésére. Végül a bíróság azt is megállapította, hogy a portugál bíróság döntő mértékben a két rendőr vallomására alapította a bűnösség megállapítását.

Mindezek alapján a bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a két civilruhás rendőrtiszt tevékenysége túlment a fedett ügynöki tevékenységen azáltal, hogy ők bírták rá a panaszost a bűnelkövetésre, és semmi sem mutat arra, hogy a panaszos az ő aktív ráhatásuk nélkül is elkövette volna a bűncselekményt. Szerépük abban, hogy a panaszos bűncselekményt követett el és az, hogy a bűnösség megállapítását lényegében erre alapozta a bíróság, azt jelenti, hogy a panaszost eleve megfosztották a tisztességes eljáráshoz való jogtól. Ezért a 6. cikk 1. bekezdését megsértették.

4.

Tulajdoni igény bíróság előtti érvényesítésének korlátozása; az egyezmény alkalmazása a hatályba lépés előtt keletkezett vagyoni igényekre; (egyezmény 6. cikk, Első jegyzőkönyv 1. cikk); Vasilescu vs. Románia (1998. május 22-i ítélet)

A tények. A panaszos lakásában a rendőrség 1966-ban vagyoni érték engedély nélküli birtoklásának gyanúja miatt házkutatást tartott, melynek során nagymennyiségű aranyérmét foglalt le. Később kiderült, hogy a házkutatásra hatósági határozat nélkül került sor. Néhány hét múlva a rendőrség a cselekmény társadalomra veszélyességének csekély volta miatt megszüntette az eljárást, azonban a lefoglalt értéket nem adta vissza, hanem átvételi elismervény ellenében a Román Nemzeti Bank helyi fiókjának adta át. 1990-ben a panaszosnak az aranyérmék hollétére vonatkozó érdeklődésére azt a tájékoztatást adta, hogy irattárban nincsen nyoma annak, hogy a panaszos ellen 1966-ban bármiféle nyomozati cselekményt végeztek volna. Ezt követően a panaszos kérelmet nyújtott be a Legfőbb Ügyészségen az aranyérmék visszaszolgáltatása iránt. A válasz szerint sem házkutatási, sem lefoglalási határozatot nem hoztak sem 1966-ban, sem azt követően. Ennek némileg ellentmondva a Belügyminisztérium arról adott tájékoztatást, hogy 1966-ban valóban elrendelték nyomozati cselekmény végzését az aranyérmékkel kapcsolatban, később azonban a rendőrség úgy határozott, hogy nem folytatja az ügyet. Ennek ellenére a BM szerint az érmék lefoglalására vonatkozó határozatot az argei elsőfokú bíróság mellett működő ügyész hatályban tartotta.

A panaszos keresetére megindult per eredményeként a bíróság kötelezte a Nemzeti Bankot az aranyérmék visszaszolgáltatására. Indokolásában rámuta-

tott, hogy azokat a rendőrség jogsértő módon, házkutatási és lefoglalási határozat nélkül foglalta le. A Nemzeti Banknak az ítélet elleni fellebbezését elutasították. 1994-ben azonban a legfőbb ügyész – nagyjából az egykori magyar törvényességi óváshoz hasonló jogkörében eljárva – kezdeményezte a Legfelsőbb Bíróságnál a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését. A Legfelsőbb Bíróság ennek eleget téve a korábbi ítéleteket 1994. október 20-án hatályon kívül helyezte, megállapítva, hogy a bíróságoknak az ügyben nem volt hatáskörüik eljárni, minthogy a román büntetőeljárás törvény szerint annak, akinek jogait büntetőeljárás során tett intézkedéssel megsértették, a panasszal érintett rendőrség tevékenységét felügyelő ügyészhez, nem pedig a bírósághoz kell fordulnia.

A *panasz* szerint az egyezmény 6. cikkének azon rendelkezése ellenére, hogy „mindenkinnek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott... bíróság... tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában”, Románia nem tette lehetővé, hogy az aranyérmék visszaadására vonatkozó igényt polgári bíróság döntse el, továbbá, hogy sérültek a panaszosnak az egyezmény első jegyzőkönyv 1. cikkében biztosított jogai is. E cikk szerint „Minden természetes vagy jogi személynek joga van javai tiszteletben tartásához. Senkit sem lehet tulajdonától megfosztani, kivéve, ha ez közérdekből és a törvényben meghatározott feltételek, valamint a nemzetközi jog általános elvei szerint történik.” E cikk második bekezdése értelmében „Az előző bekezdésben foglaltak nem korlátozzák az államok jogát olyan törvények alkalmazásában, melyeket szükségesnek ítélnék ahhoz, hogy a javaknak a köz érdekében történő hasznosítását szabályozhassák, illetőleg az adók, közterhek vagy bírságok megfizetését biztosítsák.”

Az *ítélet.* A román kormány sem vitatta azt, hogy Vasilescu asszony követelése az aranyérmék visszaszolgáltatására az egyezmény 6. cikke értelmében polgári jogi követelés. Az sem volt vita tárgya, hogy a panaszos nem tudta kieszközölni, hogy ügyében bíróság döntsön; a román jog szerint az ilyen ügyekben döntési jogosultsággal rendelkező ügyészség a strasbourgi bíróság szerint nyilvánvalóan nem tekinthető az egyezmény szóhasználata szerinti „bíróságnak”.² Nem tekintette meggyőzőnek a román kormánynak azt az érvét sem, hogy a Legfelsőbb Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, amikor azt állapította meg, hogy az ügyben eljáró bíróságoknak nem volt hatáskörüik, mert a bíróságok téves jogalkalmazásáért is végső soron az államok a felelősek. Végeredményként a bíróság megállapította, hogy Románia megsértette az egyezmény 6. cikkét, mert nem biztosította a panaszos bírósághoz fordulási jogát.

Annak megítélésénél, hogy megsértették-e a panaszosnak javai békés élvezetéhez való jogát, másszóval hogy az aranyérmék lefoglalása megsértette-e az első jegyzőkönyv 1. cikkét, a bíróság a következőkből indult ki.

Mindenekelőtt abban kellett állást foglalni, hogy a bíróság joghatósága, melyet Románia 1994. június 20-án fogadott el, kiterjed-e egy olyan panaszügyre, mely ez előtt, 1966-ban történt. A bíróság erre igenlő választ adott, mert az aranyérmék elvétele folyamatos jogsértő helyzetet eredményezett, mely 1994. június 20. után is fennmaradt. Ennek az álláspontnak a kialakításánál a bíróság – korábbi esetjogára hivatkozva³ – nagy súllyal vette figyelembe, hogy az aranyérmék lefoglalása az 1966-ban érvényes román jogszabályok szerint is jogsértő volt. A panaszos tulajdonjoga az érmeiken fennmaradt, annak birtokolásától azonban megfosztották, és maguk a román bíróságok is arra következtetésre jutottak (habár ítéletüket később a Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte), hogy az aranyérmék jog szerint a panaszost illetik meg. Ezt – érdemben – egyébként a román kormány sem vitatta. Ezért a bíróság megállapította, hogy az aranyérmék lefoglalása, illetőleg visszaszolgáltatásuk elmulasztása az első jegyzőkönyv 1. cikkébe ütközik.

5.

A többszöri elítélés tilalma (Egyezmény Hetedik jegyzőkönyv 4. cikk); Oliviera vs. Svájc (1998. július 30-i ítélet)

A tények. A panaszos síkos, jeges úton vezetve elvesztette uralmát autója felett, belecsúszott az út szélén parkoló másik autóba, majd onnan tovább csúszva összeütközött egy harmadik autóval, melynek vezetője súlyos sérüléseket szenvedett. A rendőrbírói kihágási eljárás keretében 1991. augusztus 12-én 200 svájci frank pénzbírságot szabtak ki a panaszossal szemben a közúti közlekedésről szóló törvény alapján, mert nem a havas, jeges útviszonyokhoz igazodó sebességgel vezetett, elvesztette az uralmát gépjárműve felett, és ezáltal balesetet okozott.

Ezt követően 1993. január 25-én a Btk 125. §-án alapuló büntetőparancsot bocsátottak ki a panaszos ellen 2000 frank megfizetésére. Ez a rendelkezés a harmadik gépkocsi vezetőjének közlekedési balesettel okozott súlyos testi sértést nyilvánítja bűncselekménynek. Fellebbezésében a panaszos azt kifogásolta, hogy e büntetőparancsot a *ne bis in idem* elvének megsértésével bocsátották ki, mert a rendőrbíróságon a balesetért már megbüntették. A svájci felsőbbbíróságok, amellet, hogy a rendőrbíró által

kiszabott bírságot (melyet a panaszos már kifizetett) a 2000 CHF pénzbüntetésből levonni rendelték azal az indokkal, hogy a panaszost nem szabad súlyosabb büntetéssel sújtani, mint amit kiszabtak volna ellene, ha a két cselekményt egyszerre bírálják el, a fellebbezést elutasították. Érveik: a panaszost nem büntették meg kétszer ugyanazért a cselekményért; a rendőrbíróság által kiszabott bírság a közúti közlekedési szabályok megszegése miatt történt (az útviszonyoknak meg nem felelő sebességgel való vezetés), e kihágás megállapíthatósága pedig független attól, keletkezett-e sérülés, és ha igen, milyen. A bíróság által kiszabott pénzbüntetés alapjául egy más tényállású bűncselekmény szolgál, mely akkor valósul csak meg, ha az elkövető által okozott baleset súlyos sérülést eredményez. Az egyszerűbb eljárási szabályok szerint bonyolódó rendőrbírói eljárást a balesetet követően rövid időn belül lefolytatják. A jelen esetben a rendőrbírói eljárás idején még nem lehetett tudni, hogy a panaszos bűncselekményt is elkövetett, mert az okozott sérülés jellege, súlyossága, a gyógyulás időtartama akkor még nem volt ismert. A második eljárás megindításának feltételei csak a rendőrbírósági eljárás befejezése után keletkeztek. Ettől függetlenül is azzal, hogy az első eljárásban kiszabott pénzbírságot a második eljárásban kiszabott pénzbüntetésbe betudták, olyan helyzetbe hozták a panaszost, mintha a kétféleképpen minősülő cselekményét egy eljárásban bírálták volna el.

A panasz szerint Svájc megsértette az egyezményt, kiváltképpen a hetedik jegyzőkönyvének 4. cikkét, mely így rendelkezik: „Ha valakit egy állam büntető törvényének és büntető eljárási törvényének megfelelően egy bűncselekmény kapcsán már jogerősen felmentettek vagy elítéltek, e személlyel szemben ugyanennek az államnak az igazságszolgáltatási szervei ugyanezen bűncselekmény miatt nem folytathatnak büntetőeljárást és vele szemben abban büntetést nem szabhatnak ki.”

Az ítélet. A bíróság szerint ez az ügy tipikus példája az alaki halmazatnak, amikor is egyetlen cselekmény két vagy több bűncselekményt valósít meg. Az alaki halmazat sajátja, hogy egyetlen bűncselekmény két külön bűncselekményre oszlik, a jelen esetben a közlekedési szabályok megsértésére és testi sértés gondatlan okozására.

A bíróság szerint ebben a szituációban semmi olyan elem nincsen, amely sértené a hetedik jegyzőkönyv 4. cikkét, mert ez a rendelkezés tilalmazza, hogy valakit ugyanazon bűncselekményért kétszer vonjanak büntetőjogi felelősségre. Azokban az esetekben viszont, ahol alaki halmazat áll fenn, egyetlen cselekmény két bűncselekményt valósít meg. Nincs

tehát arról szó, hogy a panaszost *egyetlen* bűncselekmény miatt *kétszer* vonták volna felelősségre. Svájc tehát nem sértette meg a *ne bis in idem* tilalmát.⁴

(Összeállította: Bán Tamás)

JEGYZETEK

1. Az ítéletében a Bíróság a következő korábbi ítéleteire hivatkozott: Malone vs. Egyesült Királyság, Kruslin vs. Franciaország, Huvig vs. Franciaország, Masson és Van Zon vs. Hollandia, Leutscher vs. Hollandia, Halford vs. Egyesült Királyság és Kopp vs. Svájc.
2. Itt érdemes megjegyezni, hogy eltérően a magyartól, a bíróság ítéleteinek hivatalos angol és a francia nyelve különbséget tesz a bíróság két válfaja között, az egyik a court (cour), a másik a tribunal. Az elsőt lényegében az állami bíraskodás rendszerében működő bíróságok jelölésére használják, a másodikat minden egyéb, bíraskodási funkciót végző testületre, mint amilyen a választottbíró, munkaügyi, vagy kereskedelmi egyeztető bizottság, vagy bíróság, a különféle szakmák fegyelmi testületei stb. Az egyezmény a bírósághoz fordulás jogáról beszélve a tribunal szót használja, ennek megfelelően azokban a panaszügyekben, melyek tárgya, hogy teljesült-e a bírósághoz fordulás lehetősége, a strasbourgi bíróság sem követeli meg, hogy a jogvitát eldöntő szerv állami bíróság legyen. Elfogadja más szerv eljárását is, ha az függetlennek, pártatlannak, működési garanciáit illetően a végrehajtó hatalom általi befolyásolás lehetőségétől mentesnek tekinthető.
3. Lásd többek között a Papamichalopoulos vs. Görögország (A 26-B) és a Loizidou vs. Törökország (1996. december 16-i ítélet) ügyeket.
4. A *ne bis in idem*-elvnek a strasbourgi bíróság általi megítélésének további részletei iránt érdeklődő olvasó kedvéért jegyzem meg, hogy egy több tekintetben hasonló, lényeges pontokon azonban ettől eltérő ügyben – Gradinger vs. Ausztria (A.328-C, 1995. október 23-i ítélet) – a bíróság megállapította a hetedik jegyzőkönyv 4. cikkének a megsértését.